

Kuulus asteroidikütt külastas Tõraveret

Autor

Postimees

Asteroidid on teatavasti ohtlikud asjad. «Asjaks» on küll raske nimetada näiteks 400-meetrise läbimõõduga kamakat nimega 2004 MN4, mis võib 2029. aasta aprillis tabada meie planeeti. Kui see tabab maismaad, tekitab tohutu tolmutuuli kliima järsu külmenemise, sulpsatab ta aga ookeani, hävib suurel alal elu tsunami tõttu.

Eelmise nädala reedel esines Tartu observatooriumis ettekandega kuulus astronoom Belgiast Eric Walter Elst. Tuntuse on ta saavutanud asteroidide avastamisega - neid olevat tema arvel ligi 3500!

See tegevus tundub võhikule olevat lihtne: muudkui vahi (pildista) taevast ja kui mõni objekt liigub (pole planeet, kosmoselaev või ingel), siis võib tegu olla asteroidiga. Nende suurused ja liikumisteed on aga ka meiesugustele olulised.

Kuigi ettekande pealkiri oli «Ohtlikud asteroidid», rääkis külaline põhiliselt 18. sajandi Prantsuse astronoomist Jean-Baptiste Chappe d' Aute-roche'ist. Just tema pärast oligi reis Läti- ja Eestimaale ette võetud. Nimelt sõitis too pika nimega täheteadlane 1761. aasta veebruaris läbi Riia ning Tartu kaugesse Siberi linna Tobolskisse, kus tal oli 4. juunil plaanis jälgida Veenuse üleminekut Päikesest.

Miks küll oli vaja viis kuud logistada nii külmal kui ka porisel ajal tuhandete kilomeetrite taha? Aga sellepärast, et Veenuse tegemiste jälgimine (sekundipealt!) andis olulist teavet taevakehade kauguse kohta. Pealegi saab toda vaatepilti näha vaid seitsme tunni jooksul ning muidugi kohas, kus päike sel ajal paistab.

Chappe d' Aute-roche jõudis läbi suurte raskuste (Volgal algas jääminek) paar päeva enne tähtaega Tobolskisse. Edukad astronoomilised vaatlused toimusid kasakate kaitse all: nimelt kahtlustasid kohalikud elanikud, et välismaalane, kes vahtis aina päikest, on nõid. Kinnituseks sellele algas Irtõ'i jõe erakordselt ulatuslik üleujutus.

Elst võttis nõuks korrata ametivenna ekspeditsiooni, ainult et jupikaupa. 2005. aastal külastas ta Tobolskit, nüüd läbis ta lõigu Riist Tartuni, täpselt samadel kuupäevadel kui Chappe d' Aute-roche. Belglaste pettumuseks oli ilm praegu samasugune kui kodumaal. 247 aasta eest olevat valitsenud aga väga külm ning sügava lumega talv.

Mis sai esimesest reisimehest? 1769. aastal mindi Prantsuse Akadeemia ekspeditsiooniga praegusesse Californiasse järgmist Veenuse kohtingut piiluma. Nii kui oli ta seal jõudnud päevikusse märkida, et võrreldes Siberi reisiga on seiklusi vähe, jäid pea kõik prantslased palavikku ja surid.

Ettekande lõpul mainis Elst tagasihoidlikult, et tema on kaks asteroidi nimetanud Tallinna ja Tartu nimega, juba 1997. ja 1998. aastal. Seega peaks kusagil kosmoses kihutama peale nende veel Estonia-,

Saaremaa-, Georg Otsa, Nikolai Burdenko, Bernhard Schmidt, Ernst Öpiku, Tarmo Oja (eestlasest Rootsi astronoom) ja Tõravere nimelised taevakehad.